

1/1368

**T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI**

SAYI : B.01.0.KKB.01-18/A-7-2007-394

25 / 05 / 2007

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 11.05.2007 günlü, A.01.0.GNS.0.10.00.02-32263/71597 sayılı yazınız.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca 10.05.2007 gününde kabul edilen 5660 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" incelenmiştir.

1- Yasa'nın,

- 2. maddesinde,

"Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 uncu maddesinin ikinci fıkrasında geçen 'seçim tutanaklarını' ibaresinden sonra gelmek üzere 've Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını' ibaresi; son fıkrasında geçen 'halkoyuna sunulması' ibaresinden sonra gelmek üzere, 'Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi' ibaresi eklenmiştir.",

- 4. maddesiyle değişik, Anayasa'nın 101. maddesinde,

"Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.”

- 5. maddesiyle değişik, Anayasa'nın 102. maddesinde,

“Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.”,

- 6. maddesiyle Anayasa'ya eklenen,

• Geçici 18. maddede,

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılabilmesi için; çıkarılması gereken kanun hükümleri ile seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler bakımından dikkate alınmaz.”,

• Geçici 19. maddede de,

“ Onbirinci Cumhurbaşkanı seçiminin ilk tur oylaması, bu Kanunun Resmi Gazetede yayımını takip eden kırkıncı günden sonraki ilk Pazar günü, ikinci tur oylaması ise ilk tur oylamayı takip eden ikinci Pazar günü yapılır.

Anayasa'nın 101 inci maddesi uyarınca gösterilen adaylar, yazılı muvafakatları ve Anayasanın değişik 101 inci maddesindeki şartları ihtiva eden ve diğer ilgili belgelerle birlikte ilk tur oylama tarihinden otuz gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına başvururlar. Adayların başvurularında eksik bilgi ve belgelerin tespit edilmesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından, eksikliklerin giderilmesi için üç günlük kesin süre verilir. Bu süre içinde eksikliklerin giderilmemesi halinde adaylar, kendiliğinden adaylıktan çekilmiş sayılırlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Anayasanın 101 inci maddesinde belirtilen nitelikleri taşıdıkları anlaşılan adaylara ilişkin kesin liste iki gün içinde ilan edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir.

Cumhurbaşkanı adayı gösterilen kamu görevlisi, aday gösterildiği tarihten itibaren görevinden ayrılmış sayılır. Görevinden ayrılan kamu görevlisinin Cumhurbaşkanı seçilememesi halinde görevine geri dönmesi konusunda ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Birinci tur seçim sonuçlarının kesinleşmesinden ikinci tur oylamanın sonuçlanmasına kadar, ikinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki oy sıralaması esas alınarak sıradaki adayla doldurulması suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanının seçilmesine ilişkin usûl ve esasların kanunla düzenlenmesine kadar, 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu, 23/5/1987 tarihli ve 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun ile diğer kanunların bu maddeye aykırı olmayan hükümleri uygulanır.”,

düzenlemelerine yer verilmiştir.

Yapılan düzenlemelerdeki temel değişiklik, Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesinin öngörülmesidir. Anayasa'nın 101 ve 102. maddelerinde buna ilişkin düzenlemeler yapılmış; 79. maddesine ek kurallar getirilmiş; geçici maddeler ile de, değişikliğin ilk Cumhurbaşkanlığı seçiminde uygulanmasını sağlamak üzere gerekli düzenlemeler yapıp, yine ilk seçime ilişkin yöntemler ve süreler belirlenmiştir.

Anayasa değişiklikleri Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesiyle sınırlı kalmış, ilgili diğer maddelerde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Cumhurbaşkanı seçiminin basit bir yöntem sorunu olmaması, tersine Anayasa ile yeğlenen siyasal sistemle doğrudan ilgili olması değişikliğin, Anayasa'daki siyasal sistem yönünden incelenmesini gerektirmektedir.

Anayasa'nın 6. maddesinde, egemenliğin kayıtsız koşulsuz Ulus'un olduğu vurgulanmıştır. Devlet kudreti ya da egemenlik tek ve bölünmezdir ve Türk Ulusu'nundur.

Anayasa'nın 80. maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, seçildikleri bölgeyi ya da kendilerini seçenleri değil, tüm Ulusu temsil edecekleri belirtilmiştir. Temsili rejimin dayandığı temel ilkeyi koyan bu kural, ulusal istencin tek temsilcisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi olduğunu göstermektedir. Bunun içindir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri siyasal partiler aracılığıyla ya da bağımsız olarak halkın seçmesiyle milletvekili sıfatını kazanmaktadırlar.

Yine Anayasa'nın 6. maddesinde, Ulus'un, tek ve bölünmez nitelikteki egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu yetkili organları eliyle kullanacağı ve 7, 8, 9. maddelerinde de yetkili organların yasama, yürütme ve yargı olduğu açıklanmıştır.

Böylece Anayasamızda, devletin çeşitli işlevlerinin değişik organlarca yerine getirilmesi biçiminde tanımlanabilecek erkler ayrılığı ilkesi kabul edilmiştir.

Erkler ayrılığını kabul eden ülkelerde, erklerin sert ayrılığı ya da işbirliği içinde yürütmesine göre, sırasıyla başkanlık rejimi ya da parlamenter rejim söz konusu olmaktadır.

Anayasamızın Başlangıç bölümünde, erkler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediği, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı uygar bir işbölümü ve işbirliği olduğu belirtilerek, parlamenter rejimin kabul edildiği anlatılmıştır.

Anayasa'nın 8. maddesinin gerekçesinde de, yasama ve yürütme erkleri kastedilerek, "her iki kuvvetin Devlet faaliyetlerinin düzenlenmesinde eşitlik ve denklik içinde işbirliği yapmalarını öngören parlamenter hükümet sistemi bütün gerekleriyle uygulamaya konmuştur" anlatımıyla, anayasamızda parlamenter sistemin kabul edildiği vurgulanmıştır.

Yasama ve yürütmenin dengeli ve yumuşak ayrılığı olarak tanımlanan parlamenter rejimin en önemli özelliği, yürütme organının siyasal kanadının yasama organına karşı siyasal yönden sorumlu olmasıdır. Yasama organı, hükümetin güvenoyu ile göreve başlamasını sağlamakta, hükümeti denetlemekte ve gerektiğinde güvensizlik oyu ile düşürmektedir.

Parlamenter rejimin ikinci özelliği yürütme organının yasamadan doğmasıdır.

Üçüncüsü, siyasal yönden sorumsuz, yansız, denge ve istikrar ögesi bir devlet başkanının varlığıdır. Parlamenter sistemin özü yönünden cumhurbaşkanının rolü yansızlık ve hakemliktir.

Bu nedenle, yasama organına karşı siyasal yönden sorumsuz kılınan cumhurbaşkanı etkin siyasal bir organ değil, devletin sürekliliğini sağlayan, devleti ve ulusu temsil eden yansız bir makamdır ve günlük politikanın dışındadır.

Kuşkusuz, her ülkenin özel koşulları anayasası ile belirlenen rejimine yansımaktadır. Ancak, somut rejim soyut modelde varolan temel niteliklere uygun olmak zorundadır.

Anayasamızda da bu zorunluluğa uyulmuştur. Anayasa'nın 110. maddesinde, Bakanlar Kurulu'nun güvenoyu ile göreve başlaması; 111. maddesinde, Başbakan'ın görev sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden güven istemesi; 112. maddesinde Bakanlar Kurulu'nun yasama organına karşı siyasal yönden sorumlu olması; 98, 99 ve 100. maddelerinde de, yasamanın Bakanlar Kurulu'nu denetim yolları düzenlenmiştir.

Anayasa'da benimsenen siyasal sistem klasik parlamenter rejimin niteliklerini taşımakla birlikte, Cumhurbaşkanı'nın yetkileri yönünden bu sistemden uzaklaştığı, Cumhurbaşkanı'na, iktidar gücüne karşı bir denge ve istikrar ögesi olarak güçlü ve etkili bir konum verildiği görülmektedir.

Anayasa'nın,

- 8. maddesinde, yürütme organı, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu olmak üzere iki kesimli olarak öngörülmüş,

- 104. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın Devlet'in başı olduğu, bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Ulusu'nun birliğini temsil ettiği, Anayasa'nın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetceği belirtilmiş,

- 102. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce seçilmesi öngörülmüş,

- 109. maddesinde, Cumhurbaşkanı'na Başbakan'ı ve bakanları atama yetkisi verilmiş,

- 104. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın gerektiğinde Bakanlar Kurulu'na başkanlık edeceği vurgulanmış,

- 104 ve 105. maddelerinde, kararnameleri imzalamakla yetkili ve görevli kılınmış,

- 89, 104 ve 150. maddelerinde, yasaları bir kez daha görüşülmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri gönderme ve Anayasa Mahkemesi'ne dava açma yetkisi verilmiş,

- 130, 146, 155, 156, 157. maddelerinde de, kimi yüksek yargı organları üyelerini, Yükseköğretim Kurulu Başkanı ve üyelerini, üniversite rektörlerini seçmek ve atamakla yetkilendirilmiştir.

Görüldüğü gibi, Anayasa'da, parlamenter hükümet sisteminin tipik temel niteliklerine yer verilmiş; yasama ile yürütme arasında, yürütmenin iktidar gücünü dengeleyici bir düzenek kurulmuş; Cumhurbaşkanı, anayasal düzeni işletmek ve korumak amacıyla, seçimle işbaşına gelen ve yasama ile yürütmeden oluşan iktidar gücüne karşı dengeleyici ve istikrarı sağlayıcı yetkilerle donatılıp güçlendirilmiştir.

Cumhurbaşkanı, bir denge ve istikrar ögesi olarak öngörüldüğü için, Anayasa'nın 102. maddesinde, Cumhurbaşkanı seçilirken ilk iki turda üye tamsayısının üçte iki çoğunluk oyu aranarak, her kesimi temsil edecek bir Cumhurbaşkanı adayı üzerinde uzlaşılması öngörülmüştür. Seçimin süruncemede kalmaması için de son iki turda, Cumhurbaşkanı seçilebilmek için üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu yeterli görülmüştür.

Anayasa'da güçlü bir yürütme erki yaratılırken, yürütme organının hem siyasal kanadı olan Bakanlar Kurulu, hem yansız kanadı olan Cumhurbaşkanı geniş yetkilerle donatılmıştır.

Ayrıca, yine Anayasa'da Başbakan, eşitler arasında birinci değil, güçlü bir lider niteliğinde öngörülmüştür. Anayasa'nın 109. ve 112. maddelerine göre, bakanlar Başbakan'ca seçilmekte, görevden alınmaları önerilebilmekte, yaptıkları iş ve işlemlerden Başbakan'a karşı sorumlu bulunmaktadır.

İncelenen Yasa'nın 4. maddesi ile Anayasa'nın 101. maddesi değiştirilerek Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesine olanak sağlanmaktadır.

Anayasa'nın parlamenter sistem öngören hiçbir kuralına dokunmadan yalnızca Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesinin öngörülmesi, örneği ve uygulaması duyulmayan yeni bir sistem getirilmesi anlamına gelmektedir. Çünkü, bu sistem, bir yandan parlamenter modelden uzaklaşırken, öte yandan da başkanlık ya da yarı başkanlık modelinin temel özelliklerini taşımamaktadır.

Böylesine, kuramsal olarak ve uygulaması bilinmeyen bir sistemin ne gibi sorunlar yaratabileceğini kestirmek güçtür. Ancak, yaratabileceği sorunların rejimi sıkıntıya sokacağı açıktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Anayasamız, güçlü bir yürütme içinde güçlendirilmiş bir Cumhurbaşkanı modeli öngörmektedir. Anayasa'nın 104. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın yasama, yürütme ve yargıya ilişkin görev ve yetkilerine bir arada yer verilmiş; 89, 91, 93, 108, 109, 114, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 130, 131, 146, 150, 154, 155, 156, 157, 159 ve 175. maddelerde de bu görev ve yetkiler ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir.

Parlamente sistem içinde, iktidar gücünü dengelemek için öngörülen bu geniş yetkiler, halk tarafından seçilmiş bir Cumhurbaşkanı kullanımında çok farklı ve rejim yönünden sakıncalı sonuçlar doğurabilecektir.

Bir yandan güçlü bir Başbakan, bir yandan geniş yetkilerle donatılmış ve halk tarafından seçilmiş bir Cumhurbaşkanı nedeniyle yürütme organı iki siyasal istençten oluşacak, başka bir deyişle siyasal yönden iki başlı olacak ve yürütme erki sorunlu duruma gelecektir.

Ayrıca, Anayasa'da yansız niteliğiyle bir denge ve istikrar ögesi olarak öngörülen Cumhurbaşkanı'nı halka seçtirmek, böylece yürütme organının her iki kesimini de siyasallaştırmak Cumhurbaşkanı'nı denge ve istikrar ögesi olmaktan çıkaracaktır. Başka bir anlatımla, Devlet'i temsil eden Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesiyle, "dengeleyici" yetkileri "icrai" niteliğe dönüşebilecektir.

Güçlendirilmiş yetkilere doğrudan halk istenciyle seçilmiş olmanın vereceği manevi gücün eklenmesi de, Cumhurbaşkanı'nı kolaylıkla siyasal sistemin egemen ögesi durumuna getirebilecektir.

Çoğunluğu oluşmayan bir parlamento ya da Cumhurbaşkanı'nı seçenden daha az bir çoğunluğa dayanan Hükümet karşısında, halk oyunu doğrudan temsil eden Cumhurbaşkanı'nın, ulusal istencin kendisinde olduğu bir makam durumuna yükseleceği, çok daha güçlü bir demokratik geçerliliğe sahip olacağı; bu durumun ise, Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin siyasal yönden kullanımını kolaylaştıracağı açıktır.

Ayrıca, egemenliği Ulus adına ancak diğer organlar bağlamında yürütme organı kullanmakta iken, halkın seçimiyle işbaşına gelen Cumhurbaşkanı, Türk Ulusu'nun birliğini temsil gücünden yararlanarak "yürütme organı" dışında ulusal egemenliği kullanan bir makam durumuna gelebilecektir.

Bu arada, halkın seçmesiyle göreve gelecek bir Cumhurbaşkanı'nın bulunduğu sistemin, Türkiye Büyük Millet Meclisi karşısında ulusal istenci temsil yönünden sorun yaratacağı da gözden uzak tutulmamalıdır. Başka bir anlatımla, halkoyu ile seçilmiş Cumhurbaşkanı, ulusal egemenlik ve ulusu temsil yönünden de varolan sistemle bağdaşmayacaktır.

Halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı'nın, yine seçimle işbaşına gelen yasama organı ve yürütme organının siyasal kanadı ile aynı siyasal düşünce ve görüşte olması dengelenemez bir iktidar gücü yaratılmasına; tersi durum ise, çekişmelere ve Devlet otoritesinin zayıflayıp bölünmesine neden olabilecektir.

Devlet'in ve yürütme organının başı olan Cumhurbaşkanı ile yasama organı arasında tam çatışma ya da tam bütünleşme değil, "mesafeli bir uyum" bulunması gerekmektedir. Cumhurbaşkanı'nın halkoyu ile seçilmesi, tam çatışma ya da tam bütünleşme sonucunu doğurabilecektir. Bunun, Devlet düzenine zarar vereceği açıktır.

Sistem değişikliği yapmadan ya da anayasal sistemi tümüyle ele alıp gerekli düzenlemeleri öngörmeden yalnızca Cumhurbaşkanı'nı halka seçtirmek parlamenter rejimin özüyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa'nın 102. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın gizli oyla seçileceği; 101. maddesinde de, Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisinin kesileceği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin sona ereceği belirtilmiştir. Böylece, Cumhurbaşkanı'nın siyasal yönden yansız olması sağlanmıştır.

Nitekim, madde gerekçesinde, "Parlamenter rejimde Cumhurbaşkanının tarafsızlığı esas teşkilat hukukumuzda tartışılmaz bir ilkedir." denilerek, Cumhurbaşkanı'nın yansızlığı açık biçimde vurgulanmıştır.

Cumhurbaşkanı'nın halkoyu ile seçilmesi durumunda, seçmenin önüne nasıl bir programla çıkacağı, nasıl bir propaganda ile seçim sürecine katılacağını da kestirebilmek güçtür.

İncelenen Yasa'nın 4. maddesiyle yeniden düzenlenen Anayasa'nın 101. maddesinde, Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisinin kesileceğine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin sona ereceğine ilişkin kural aynen korunmuştur.

Ancak, yapılan düzenlemede, yirmi milletvekilinin yazılı önerisi ya da son genel seçimlerde aldıkları toplam oy yüzde 10'u geçen siyasal partilerin Cumhurbaşkanlığı'na aday gösterebilecekleri belirtilmiştir.

Bu düzenleme, milletvekilleri ya da siyasal partiler uygun görmeden Cumhurbaşkanı adayı olunamayacağını göstermektedir. Bu durumu, halkoyu ile seçilmenin özüyle bağdaştırmak olanaksızdır.

Öte yandan, her iki kural birlikte düşünüldüğünde, Cumhurbaşkanı adayının seçimi yapacak halkın önüne siyasal görüntü içinde çıkma olgusu Cumhurbaşkanı'nın yansızlığına gölge düşürecektir.

Ayrıca, Cumhurbaşkanı adayını partilerin önermesi de, Cumhurbaşkanı'nın yansızlığı ile bağdaşmamaktadır. Çünkü, halk genellikle kişiye değil, genel seçimlerde olduğu gibi siyasal partiye oy verecek, Cumhurbaşkanı da seçimini sağlayan partiye olan gönülborcu nedeniyle yansız ve bağımsız davranamayacaktır.

Demokrasilerde halktan yetki almanın yolu, halkın karşısına siyasal programla çıkmayı gerektirmektedir. Propaganda yapmadan seçilmek, siyasal parti örgütünden yararlanmadan propaganda yapmak işin doğasına aykırıdır. Böyle bir yöntemle halkın önüne çıkacak adayın siyasal konulardan uzak durması olanaksızdır. Bu nedenledir ki, parlamenter sistem, devlet başkanının yansızlığını sağlayabilmek için halkoyu ile seçimi öngörmemiştir.

Seçim kampanyaları doğası gereği Ulus'un iki ya da daha çok kampa ayrıldığı bir ortamda seçilecek Cumhurbaşkanı'nın Ulus'un birliğini temsil etmesi de olanaksız denilebilecek kadar güç görünmektedir.

Sorumsuzluk durumu, geniş yetkilere sahip olması, tek başına yaptığı işlemlerin yargı denetimi dışı bırakılması yanında halk tarafından seçilmesi, Cumhurbaşkanı'nın anayasal sistem üstü bir konuma gelmesine neden olabilecektir. Başka bir anlatımla, halk tarafından seçilmesi sonucu siyasal prestij kazanacak Cumhurbaşkanı'nın, hukuksal yönden kullandığı yetkileri siyasal alana kaydırması kaçınılmaz olacaktır.

Böylece, yürütme organı içinde, Cumhurbaşkanı ile Hükümet arasında yönetim krizi çıkabilecektir. Bu krizi önleme ya da giderme düzeneğinden yoksun bir sistem rejime zarar verecektir.

Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi bir sistem değişikliğini gerektirmektedir. Bunun için kapsamlı bir düzenleme yapılması, Anayasa'nın değişmesi gereken kurallarının birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Böylesine önemli bir sistem değişikliğinin, uzman akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, siyasal partiler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile kamuoyunda tartışılıp olgunlaştırıldıktan sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tüm önerilerin özenle değerlendirilerek yapılması en uygun yol olacaktır.

Değişikliğin, sistem irdelenmeden yalnızca Cumhurbaşkanı seçimine indirgenmesi, anayasal düzeni sorunlu duruma getirecektir. Gelecek dönemde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin siyasal yapısındaki olası değişme de gözönünde bulundurulursa, bu sorunların çözümsüz kalacağı, bunun da bir rejim çıkmazı yaratacağını söylemek yanıltıcı olmayacaktır.

Anayasalar, toplumsal oydaşmanın sonucu oluşan istikrar belgeleridir. Bu belgelerin arkasında tarihsel deneyimler ve kamuoyu baskısıyla biçimlenmiş süreçler vardır.

Yapılmak istenen Anayasa değişiklikleri ise, rejim krizinin aşılması, temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi, toplumsal gönencin artırılması gibi haklı bir gerekçeye, kamuoyu isteğine ya da toplumsal uzlaşmaya dayanmamaktadır.

Daha açık anlatımla, getirilmek istenen sistem değişikliğinin haklı ve kabul edilebilir bir gerekçesi ve gerekliliği yoktur.

Parlamentar rejimden sapma anlamına gelen, Devlet ve Ulus yaşamında çok önemli sonuçlar yaratacak bu Anayasa değişikliğinin, temsilde adaletin sağlanamadığı bir Meclis tarafından ve bu kadar kısa bir süre içinde, tartışılmadan, olgunlaştırılmadan yapılmasının uzun erimli ve giderilmesi olanaksız sakıncalar yaratacağı açıktır.

Üstelik bu değişiklik, Cumhurbaşkanı'nı seçemediği için, Anayasa'nın 102. maddesi uyarınca "derhal yenilenmesi" gereken bir Meclis tarafından gerçekleştirilmektedir. Anayasa değişikliğinin gerektiğinde halkoyuna götürülmesi de gözönünde bulundurulduğunda, hem halkoylamasının, hem bu oylama sonucuna göre Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçiminin, hem de genel seçimin neredeyse birlikte ya da üst üste yapılacağı bir gerçektir. Böylesine önemli bir konunun, bu kadar sıkışık bir süreçte gündeme getirilmesinin haklı ve kabul edilebilir bir gerekçesi olamaz.

Anayasa'nın 96. maddesinin değiştirilip, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, yapacağı seçimler de dahil tüm işlerinde üye tam sayısının en az üçte biri ile toplanacağını belirtilmesi, Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin kurallarda, bu kadar sıkışık bir süreçte yapılmak istenen değişikliğin yersizliğini daha açık biçimde gözler önüne sermektedir.

2- 5660 sayılı Yasa'nın 4. maddesiyle yeniden düzenlenen, Anayasa'nın 101. maddesinin ikinci fıkrasında,

"Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.",

düzenlemesine yer verilmiştir.

Yapılan düzenleme ile Cumhurbaşkanı'nın görev süresi 7 yıldan 5 yıla indirilmekte; ancak, bir kişiye iki kez Cumhurbaşkanı seçilebilme hakkı getirilmektedir.

Anayasa'nın 104. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın Devlet'in başı olduğu, bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Ulusu'nun birliğini temsil ettiği, Anayasa'nın uygulanmasını ve Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetceği belirtilmiştir.

Ayrıca, Anayasa'da, bu işlevlerini doğru yapabilmesi için Cumhurbaşkanı'nın tarafsız olması gerektiği vurgulanmıştır. Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığı yukarıda belirtilen işlevlerinin herhangi bir baskı ve etki altında kalmadan yürütülmesi yönünden çok önemli görülmüştür.

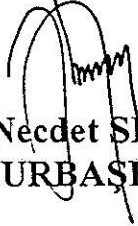
Anayasa'nın 101. maddesine göre, bir kişi ancak bir kez Cumhurbaşkanlığı yapabilmektedir. Cumhurbaşkanı'nın iki dönem Cumhurbaşkanlığı yapamaması yansızlığının ve partilerüstü konumunun gereğidir.

İkinci kez seçilme olasılığı, Cumhurbaşkanı'nı, kimi siyasal partileri hoşnut etme, bir siyasal partiyle, özellikle iktidarla özdeşleştirme yoluna itebilecektir. Bu durum, Cumhurbaşkanı'nın yansızlığını zedeleyecek, birleştirici, istikrar ve denge sağlayıcı işlevini anlamsız kılacaktır.

Öte yandan, Cumhurbaşkanı'nın hiçbir baskı ya da etki altında kalmadan özellikle Anayasa'nın uygulanmasını sağlama görevini eksiksiz yerine getirebilmesi için ikinci kez seçilme kaygısı taşımaması gerekmektedir.

İkinci kez seçilebilme kaygısı, görev ve yetkiler yerine getirilip kullanılırken ödün verilmesi ve baskılara boyun eğilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bu nedenle, bir kişiye ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilebilme hakkının verilmesinin uygun olmayacağı değerlendirilmektedir.

Yayımlanması yukarıda açıklanan gerekçelerle uygun görülmeyen 5660 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce bir kez daha görüşülmesi için, Anayasa'nın 104 ve 175. maddeleri uyarınca ilişkide geri gönderilmiştir.

Ahmet Necdet SEZER
CUMHURBAŞKANI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KANUN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN

Kanun No. 5660

Kabul Tarihi: 10/5/2007

MADDE 1- 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 77 nci maddesinin birinci fıkrasında geçen "beş" ibaresi "dört" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 uncu maddesinin ikinci fıkrasında geçen "seçim tutanaklarını" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını" ibaresi; son fıkrasında geçen "halkoyuna sunulması" ibaresinden sonra gelmek üzere ",Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 3- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 96 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz."

MADDE 4- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 101- Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer."

MADDE 5- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 102 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 102- Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KANUN

-2-

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 6- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 18- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılabilmesi için; çıkarılması gereken kanun hükümleri ile seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler bakımından dikkate alınmaz.

GEÇİCİ MADDE 19- Onbirinci Cumhurbaşkanı seçiminin ilk tur oylaması, bu Kanunun Resmi Gazetede yayımını takip eden kırkıncı günden sonraki ilk Pazar günü, ikinci tur oylaması ise ilk tur oylamayı takip eden ikinci Pazar günü yapılır.

Anayasanın 101 inci maddesi uyarınca gösterilen adaylar, yazılı muvafakatları ve Anayasanın değişik 101 inci maddesindeki şartları ihtiva eden ve diğer ilgili belgelerle birlikte ilk tur oylama tarihinden otuz gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına başvururlar. Adayların başvurularında eksik bilgi ve belgelerin tespit edilmesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından, eksikliklerin giderilmesi için üç günlük kesin süre verilir. Bu süre içinde eksikliklerin giderilmemesi halinde adaylar, kendiliğinden adaylıktan çekilmiş sayılırlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Anayasanın 101 inci maddesinde belirtilen nitelikleri taşıdıkları anlaşılan adaylara ilişkin kesin liste iki gün içinde ilan edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir.

Cumhurbaşkanı adayı gösterilen kamu görevlisi, aday gösterildiği tarihten itibaren görevinden ayrılmış sayılır. Görevinden ayrılan kamu görevlisinin Cumhurbaşkanı seçilememesi halinde görevine geri dönmesi konusunda ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Birinci tur seçim sonuçlarının kesinleşmesinden ikinci tur oylamanın sonuçlanmasına kadar, ikinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki oy sıralaması esas alınarak sıradaki adayla doldurulması suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KANUN

-3-

Cumhurbaşkanının seçilmesine ilişkin usûl ve esasların kanunla düzenlenmesine kadar, 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu, 23/5/1987 tarihli ve 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun ile diğer kanunların bu maddeye aykırı olmayan hükümleri uygulanır.”

MADDE 7- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.

Aslı Gibidir.

Gündüz DİNÇER
Kanunlar ve Kararlar Müdürü

**ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNİN İKİNCİ GÖRÜŞMESİ
SONUNDA YAPILAN OYLAMA SONUÇLARI**

MADDE 1 : Oylamaya katılan üye : 439
Kabul : 367
Ret : 65
Çekimser : -
Geçersiz : 4
Boş : 3

MADDE 2 : Oylamaya katılan üye : 434
Kabul : 376
Ret : 55
Çekimser : -
Geçersiz : -
Boş : 3

MADDE 3 : Oylamaya katılan üye : 376
Kabul : 375
Ret : 1
Çekimser : -
Geçersiz : -
Boş : -

MADDE 4 : Oylamaya katılan üye : 374
Kabul : 370
Ret : 1
Çekimser : -
Geçersiz : 2
Boş : 1

MADDE 5	: Oylamaya katılan üye	: 377
	Kabul	: 374
	Ret	: 2
	Çekimser	: -
	Geçersiz	: -
	Boş	: 1

MADDE 6'ya bağlı		
GEÇİCİ MADDE 18-	: Oylamaya katılan üye	: 377
	Kabul	: 374
	Ret	: 1
	Çekimser	: 1
	Geçersiz	: -
	Boş	: 1

MADDE 6'ya bağlı		
GEÇİCİ MADDE 19-	: Oylamaya katılan üye	: 375
	Kabul	: 374
	Ret	: -
	Çekimser	: 1
	Geçersiz	: -
	Boş	: -

MADDE 7	: Oylamaya katılan üye	: 378
	Kabul	: 375
	Ret	: 1
	Çekimser	: -
	Geçersiz	: -
	Boş	: 2

TÜMÜ

: Oylamaya katılan üye	: 377
Kabul	: 376
Ret	: 1
Çekimser	: -
Geçersiz	: -
Boş	: -

Aslı Gibidir.

Gündüz DİNÇER
Kanunlar ve Kararlar Müdürü